

AKTIVITETET EKSTRAKURRIKULARE NË FUNKSION TË ZHVILLIMIT TË KOMPETENCAVE

Skender Mekolli

Abstrakt

Aktivitetet ekstrakurrikulare përfaqësojnë një pjesë të rëndësishme të kohës së lirë të planifikuar dhe të organizuar të nxënësve. Realizimi i tyre zhvillon kompetencën sociale të nxënësve, nxit kreativitetin, ndërton vlerat, forcon ndjenjën e komunitetit dhe lidhjen me shkollën, gjë që ka efekt parandalues në shfaqjen dhe zhvillimin e sjelljeve të papërshtatshme.

Qëllimi i këtij studimi është të analizojë organizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare dhe efektin e tyre në zhvillimin e kompetencave të nxënësve. Për arritjen e këtij qëllimi, janë siguruar të dhëna sasiore dhe cilësore, përmes pyetësorit për mësimdhënës dhe pyetësorit për nxënës të shkollave të mesme të ulëta, të rajonit të Prishtinës. Në mostër janë përfshirë nxënës të klasave 7-9 dhe mësimdhënës të këtyre nxënësve në shkollat përkatëse.

Nga analiza e rezultateve të studimit rezulton se numri i madh i nxënësve marrin pjesë në aktivitetet ekstrakurrikulare që organizohen nga shkolla, në aktivitete të lira (arte, ekspozita, sporte, klube), vizita (në muze, vende historike dhe institucione), shërbime për komunitetin etj. Sa i përket ndikimit të aktiviteteve ekstrakurrikulare në sukses, më tepër se gjysma e nxënësve deklarojnë se ato ndikojnë në përmirësimin e suksesit të tyre, kurse 10.0% pohojnë se aktivitetet ekstrakurrikulare nuk ndikojnë fare në sukses.

Pjesa më e madhe e mësimdhënësve pohojnë se aktivitetet ekstrakurrikulare planifikohen dhe realizohen për motivimin e nxënësve, për mësimdhënie më kreative, për gjithëpërfshirjen e nxënësve, për zhvillimin e kompetencave dhe për socializimin e tyre. Disa nga vështirësitë që hasin mësimdhënësit në realizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare janë mungesa e burimeve materiale, mungesa e hapësirës së mjaftueshme, koha e kufizuar për shkak të punës me ndërrime, dhe mungesa e përkrahjes së prindërve dhe komunitetit.

Pas analizës së rezultateve të studimit, të situatës aktuale dhe të studimeve shkencore në lidhje me temën, nëpërmjet këtij punimi, ofrohet një pasqyrë e qartë rreth organizimit të aktiviteteve ekstrakurrikulare dhe efektit të tyre në zhvillimin e kompetencave, si dhe dalin rekomandime lidhur me planifikimin dhe organizimin efektiv të aktiviteteve, sigurimin e burimeve dhe angazhimin e profesionistëve dhe ekspertëve për të ofruar mbështetje dhe këshilla profesionale.

Fjalët çelës: aktivitete ekstrakurrikulare, kohë e lirë, kompetencë, mësimdhënës, nxënës.

EXTRACURRICULAR ACTIVITIES AS A MECHANISM TO DEVELOP COMPETENCES

Skender Mekolli

Abstract

Extracurricular activities represent an important part planned and organized free time for students. Their implementation develops students' social competence, encourages creativity, builds values, strengthens the sense of community and connection with the school, which has a preventive effect on the emergence and development of inappropriate behaviors.

The purpose of this study is to analyze the organization of extracurricular activities and their effect on the development of students' competencies. To achieve this goal, quantitative and qualitative data were obtained through a questionnaire for teachers and a questionnaire for students of secondary and lower secondary schools in the Prishtina region. The sample included students from grades 7-9 and teachers of these students in the respective schools.

From the analysis of the study results, it is found that a large number of students participate in extracurricular activities organized by the school, in free activities (arts, exhibitions, sports, clubs), visits (to museums, historical sites and institutions), community services, etc. Regarding the impact of extracurricular activities on student achievement, more than half of the students declare that they affect and improve their achievements, while 10.0% claim that extracurricular activities do not have an impact on their achievements.

The majority of teachers claim that extracurricular activities are planned and implemented to motivate students, for more creative teaching, for the inclusion of students, for the development of competencies and for their socialization. Some of the difficulties that teachers encounter in implementing extracurricular activities are the lack of teaching and learning resources, lack of sufficient space, limited time because of schools working in shifts, and the lack of support from parents and the community.

After analyzing the results of the study, the current situation and the relevant scientific studies, this paper provides a clear overview on the organization of extracurricular activities and their effect on the development of competencies, as well as recommendations regarding the effective planning and organization of activities, the provision of resources and the engagement of professionals and experts to provide professional support and advice.

Keywords: *extracurricular activities, free time, competence, teacher, student.*

Hyrje

Shkolla, si institucion arsimor, me veprimtarinë e saj ndikon në të gjitha segmentet e zhvillimit të nxënësit. Krahas mësimdhënies, si aktivitet bazë, shkolla duhet të kujdeset dhe të jetë përgjegjëse edhe për kohën e lirë të nxënësve dhe atë kohë të lirë ta shfrytëzojë për aktivitete edukative. Mënyra më e njohur dhe më e përhapur e përgatitjes së nxënësve për kohë të lirë aktive dhe kuptimplote është organizimi dhe zbatimi i aktiviteteve ekstrakurrikulare në shkollë. Kjo u jep atyre mundësinë që, të prirë nga interesat individuale dhe zgjedhja e lirë, të zhvillojnë potencialin e tyre personal nëpërmjet aktiviteteve të ndryshme. Këto aktivitete kontribuojnë në arritjen e kompetencave nga nxënësit dhe njëkohësisht në performancën e shkollës. Në kuadër të kurrikulës shkollore, shkolla u mundëson të gjithë nxënësve të përfshihen në çështje/veprimtari ekstrakurrikulare, sipas preferencave dhe talentit personal, të jenë pjesë e një grupi në aktivitete të ndryshme, si ekipe sportive, grupe muzikore, grupe teatrale, grupe vallëzimi, kori i shkollës, grupi i letrarëve etj.

Veprimtaritë apo aktivitetet ekstrakurrikulare janë aktivitete të strukturuar mësimore, që ndodhin jashtë kontekstit të fushave dhe lëndëve mësimore, por që e ndihmojnë arritjen e kompetencave për shkallë të kurrikulës. Për secilin nga aktivitetet e mundshme, mësimdhënësi dhe shkolla duhet të përgatisin plan dhe program të qëllimshëm, të orientuar, e jo aktivitete stihike apo të rastit (K. Bërthamë, 2016). Në arsimin e mesëm të ulët, mësimdhënia dhe nxënia në fushat e ndryshme të kurrikulës do të mbështeten me anë të aktiviteteve ekstrakurrikulare të organizuara për nxënës, si vizitat, festimet për data të veçanta, pjesëmarrja në vendimmarrje në shkollë, pjesëmarrja në aktivitete të lira, ekspozita (artet e bukura, fotografia), shërbime për bashkësinë, puna vullnetare etj. (K. Bërthamë, 2016).

Puna në aktivitetet ekstrakurrikulare zhvillon kompetencën sociale të nxënësve, nxit kreativitetin, ndërton vlerat, forcon ndjenjën e komunitetit

dhe lidhjen me shkollën, gjë që ka efekt parandalues në shfaqjen dhe zhvillimin e sjelljeve të papërshtatshme. Këto aktivitete kanë efekt pozitiv në suksesin e shkollës dhe sjelljen prosociale (Eccles, 2003) (sigurinë emocionale (Darling, 2005), kompetencën psikosociale (Fredricks, 2006), dhe vetëbesimin (Mahoney, 2002).

Koha e lirë është koha gjatë së cilës zhvillohen aktivitete në të cilat individi angazhohet vullnetarisht dhe në këtë mënyrë pushon ose argëtohet, rrit nivelin e tij të informacionit, zhvillon aftësitë e tij dhe e gjithë kjo në një kohë kur nuk ka detyrime të tjera biznesi, familjare apo shoqërore (Dumazedier, 1974). Ajo u jep nxënësve mundësinë të zgjedhin aktivitete të ndryshme për ta plotësuar atë. Mënyrat e ndryshme të kalimit të kohës së lirë kanë ndikim të ndryshëm në zhvillimin e përgjithshëm të tyre. Nga kjo vjen rëndësia e kalimit cilësor të kohës së lirë, si dhe zgjedhjes së aktiviteteve që do të ndjekë nxënësi.

Aktivitetet ekstrakurrikulare duhet të shtohen në aktivitetet e përditshme të shkollës për t'u mundësuar nxënësve të zhvillojnë aftësi udhëheqëse, të bëjnë miq të qëndrueshëm, të kthehen në komunitetet e tyre, të bëhen pjesë e familjes së shkollës dhe të lulëzojnë jashtë klasës. Këto aktivitete mund të përmirësojnë jetën e nxënësve dhe t'u japin atyre aftësi shtesë që mund të kenë nevojë për pjesën tjetër të jetës së tyre (Reynolds, 1996).

Është e rëndësishme që mësimitdhënësit, nxënësit dhe prindërit të dinë ndikimin e përgjithshëm të përfshirjes në aktivitetet jashtë shkollës. Përcaktimi i efekteve afatgjata të aktiviteteve ekstrakurrikulare mund t'i ndihmojë prindërit dhe nxënësit të kuptojnë se si pjesëmarrja në to, mund të ndikojë në zhvillimin e tyre tani dhe në të ardhmen dhe bazuar në këtë informacion familjet mund të bëjnë zgjedhjet e duhura.

Hulumtimi është i rëndësishëm për të kuptuar përfitimet dhe ndikimin e këtyre aktiviteteve në zhvillimin e nxënësve dhe shoqërisë në përgjithësi. Rezultatet e tij mund të ndihmojnë në përmirësimin e programit shkollor dhe në përcaktimin e mënyrave më efektive të integritit të këtyre aktiviteteve në kontekstin e shkollës.

1. SHQYRTIMI I LITERATURËS - KONTEKSTI TEORIK I PROBLEMIT

Aktivitetet ekstrakurrikulare janë aktivitete të strukturuarra mësimore që ndodhin jashtë kontekstit të fushave dhe lëndëve mësimore, por që e ndihmojnë zhvillimin e kompetencave.

Aktivitetet ekstrakurrikulare vazhdojnë veprimtarinë edukative të shkollës me një mënyrë të veçantë pune dhe përfaqësojnë, sipas Cooper et al., (1999), një pjesë të kontekstit më të gjerë të kohës së lirë që kontribuon në zhvillimin e fëmijëve. Interesi i nxënësve zhvillohet, fitohen njohuri dhe aftësi të reja, ndihmohet socializimi i nxënësve, afirmimi dhe vetëpohimi i tyre. Broh (2002), Eccles, Barber et al. (2003), Gilman et al. (2004) besojnë se koha e lirë e organizuar përmes aktiviteteve ekstrakurrikulare ndikon në arritjet e nxënësve, angazhimin e përgjithshëm të shkollës dhe kënaqësinë me shkollën.

Gjithmonë ka pasur debat nëse pjesëmarrja në aktivitetet ekstrakurrikulare ka një korrelacion pozitiv me suksesin në shkollë. Sipas Reeves (2008), nxënësit që morën pjesë në tri ose katër aktivitete ekstrakurrikulare gjatë vitit akademik kishin nota në mënyrë të dukshme më të mira se ata që nuk morën pjesë fare në aktivitete ekstrakurrikulare.

Ekspertët pajtohen se aktivitetet ekstrakurrikulare kanë ndikim pozitiv. (Massoni, 2011) nënvizon disa efekte pozitive të aktiviteteve ekstrakurrikulare te nxënësit. Ata kanë reduktuar problemet e sjelljes, kanë nota më të larta, qëndrim më pozitiv ndaj shkollës, përfundojnë shkollimin, kanë më pak gjasa të përjashtohen nga shkolla, kanë performancë më të lartë akademike dhe marrin pjesë aktive në komunitet si nxënës, por edhe më vonë si të rritur.

(Wilson, 2009) deklaron se përfitimet e pjesëmarrjes në aktivitetet ekstrakurrikulare përfshijnë: nota më të mira, rezultate më të mira në testet e standardizuara, nivel më të lartë arsimimi dhe imazh më pozitiv për veten. Ai thekson se pjesëmarrësit në aktivitetet ekstrakurrikulare shpesh mësojnë aftësi të tilla si puna në grup dhe udhëheqja dhe pjesëmarrja në këto aktivitete redukton gjatat e konsumimit të alkoolit dhe përdorimit të substancave të paligjshme dhe sjelljeve problematike të lidhura me to.

Sipas (DENAULT A.-S., 2009) aktivitetet ekstrakurrikulare kanë efekte pozitive në edukimin e nxënësve. Këto përfitime marrin formën e një probabiliteti më të ulët për të lënë shkollën, rezultate më të mira, aspirata më të larta, manifestim më i ulët i sjelljes delikuede dhe simptomave depresive apo edhe krijimit të një lidhjeje të veçantë me të rriturin përgjegjës për aktivitetin. (Gilman, 2004) aktivitetet ekstrakurrikulare i koncepton si një strategji për shkollat për të ndërtuar elasticitet, për të mbështetur sjelljen pro-sociale, për të ofruar mundësi për angazhim me shkollën dhe aktivitetet e lidhura me të dhe për të ofruar performancë konstruktive akademike dhe rritje në mirëqenien subjektive.

Pjesëmarrja në aktivitete është e lidhur me suksesin social dhe akademik, por pjesëmarrja e tepërt mund të jetë shumë stresuese për të rinjtë, pasi mund të konsumojë shumë nga koha e tyre e lirë. (Eccles. J. S., 2003) kanë vërejtur pasoja të mundshme negative të disa llojeve të aktiviteteve ekstrakurrikulare nëse udhëheqësi i aktivitetit po degradon ekipin, ose nëse anëtarët e klubit përjashtojnë të tjerët, ose thjesht e tepron me aktivitete të shumta.

1.1. Aktivitetet ekstrakurrikulare

Aktivitetet ekstrakurrikulare janë forma të ndryshme organizative të tubimeve të nxënësve në kohën e lirë në shoqëri, grupe, klube dhe institucione të tjera jashtë shkollës, të cilat kanë karakter kulturor-artistik, sportiv, teknik, rekreativ dhe shkencor (edukativ). Ato janë aktivitete të strukturuar mësimore që ndodhin jashtë kontekstit të fushave dhe lëndëve mësimore, por që e ndihmojnë arritjen e kompetencave për shkallë të kurrikulës. Kurrikulat Bërthamë, të të gjitha niveleve, mbështeten me aktivitete të shumta ekstrakurrikulare, të organizuara për nxënës, si:

- Vizitat në muze, në parqe, në vende në natyrë dhe në vende historike, në institucione, në galeri, në teatër etj.;
- Festimet për data të veçanta, festa, nga tradita;
- Pjesëmarrja në vendimmarrje në shkollë dhe në format e tjera të demokracisë së shkollës; pjesëmarrja në grupe mësimore, në aktivitete të lira dhe në shoqata;

- Diskutimet me mysafirët (me udhëheqësit e bashkësisë, me prindërit, me përfaqësuesit e bizneseve lokale, me politikanë, me njerëz të medias);
- Puna me projekte; ekspozitat (artet e bukura, fotografia);
- Shërbimet për bashkësinë (ndihma për personat në nevojë, mbrojtja e mjedisit, forcimi i lidhjeve midis brezave);
- Lojërat, koret, revistat e shkollës;
- Puna vullnetare etj. (MASHT, 2016, f. 109).

Në linjë me përcaktimet e MASHT-it në dokumentin e Kurrikulës Bërthamë, Udhëzimi Administrativ Nr. 02/2016 Për Aktivitetet Ekstrakurrikulare, përcakton llojet e aktiviteteve, bartësit dhe rregullon saktësisht mënyrën e organizimit të tyre.

Aktivitetet ekstrakurrikulare ndihmojnë në formimin e gjithanshëm të personalitetit, nxisin kreativitetin te nxënësit, kënaqin preferencat individuale të tyre, përfshijnë ata në punë të dobishme shoqërore dhe në përgjithësi, zhvillojnë komunikimin social mes tyre. Të rinjtë që marrin pjesë në aktivitete mund të mësojnë aftësi të rëndësishme, të tilla si aftësitë e punës në grup ose udhëheqjes, kanë më shumë gjasa të bëjnë miq më lehtë dhe të përshtaten me një mjedis të ri.

Karakteristikat e aktiviteteve ekstrakurrikulare, të cilat i dallojnë ato nga klasa, nga pikëpamja organizative, janë se aktivitetet e tyre nuk zhvillohen në klasa, por në grupe të formuara posaçërisht. Nxënësit në to janë nga klasa të ndryshme, mosha të ndryshme, madje edhe nga shkolla të ndryshme, ndërkohë që shpesh organizohen nga prirja apo lidhja me përmbajtje profesionale. Nxënësit në një grup janë të lidhur nga preferencat dhe interesat e përbashkëta ndaj një aktiviteti. Ata u bashkohen atyre sipas përcaktimit, dëshirës dhe vullnetit. Programet e aktiviteteve ekstrakurrikulare zhvillohen gjatë gjithë vitit shkollor me grupe të përhershme nxënësish ose mbahen periodikisht gjatë pushimeve shkollore dhe festave të ndryshme.

Duke qenë se aktivitetet ekstrakurrikulare nuk janë pjesë e orëve të rregullta, ato kanë një atmosferë të ndryshme nga ajo e mësimit të rregullt në klasë. Nuk ka disiplinë të ngurtë, frikë nga provimi ose vlerësimi me gojë ose me shkrim në orët e aktiviteteve ekstrakurrikulare, gjë që rezulton në një atmosferë më të relaksuar. Nxënësit janë më të motivuar, sepse kanë zgjedhur në mënyrë të pavarur një aktivitet të caktuar, gjë që rrit përfshirjen dhe interesimin e tyre në mësim. Duke marrë pjesë në një aktivitet, nxënësit zgjerojnë njohuritë e tyre, mësojnë aftësi sociale, zhvillojnë kompetenca, adoptojnë shprehitë e punës, përgjegjësinë dhe vetëbesimin, por edhe argëtohen. Këto aktivitete zhvillojnë kreativitetin dhe krijimtarinë e nxënësve (Perla, 2020).

1.2. Roli i mësimdhënësit si drejtues i aktiviteteve ekstrakurrikulare

Kurrikula përcakton vlerat dhe qëllimet themelore arsimore të arsimit dhe ofron një kornizë për përvetësimin e kompetencave bazë të nxënësve. Roli i mësimdhënësit në organizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare është jashtëzakonisht i rëndësishëm për zhvillimin e plotë të nxënësve dhe për krijimin e mundësive për zhvillimin e aftësive të tjera përtej asaj që mund të ofrohet në kuadër të mësimit të zakonshëm. Aktivitetet ekstrakurrikulare, siç janë ato kulturore, sportive, artistike, dhe shoqërore, ndihmojnë nxënësit të rrisin vetëbesimin, të përmirësojnë aftësitë e komunikimit dhe të krijojnë lidhje me të tjerët. Ata janë përgjegjës për hartimin dhe zbatimin e praktikave arsimore bazuar në vlerat dhe qëllimet e përcaktuara, dhe që synojnë të sigurojnë zhvillimin e kompetencave. Shkollat dhe institucionet u mundësojnë nxënësve të kalojnë kohën e lirë në mënyrë cilësore dhe të organizuar në kuadër të aktiviteteve ekstrakurrikulare ku ata ndihen më të lirë, më krijuar dhe përfshihen në planifikimin e aktivitetit të dëshiruar.

Për organizimin dhe realizimin me sukses të punës në aktivitetet ekstrakurrikulare, është e dëshirueshme që mësimdhënësit të hartojnë përmbajtje stimuluese, të motivojnë dhe inkurajojnë nxënësit, të sigurojnë bashkëpunim me prindërit dhe komunitetin, dhe të monitorojnë sistematikisht rrjedhën e punës së nxënësit.

1.3. Roli i prindërve në aktivitetet ekstrakurrikulare

Suksesi i aktiviteteve ekstrakurrikulare përcaktohet nga shumë faktorë dhe është e nevojshme të vendoset bashkëpunimi dhe koordinimi i ndërsjellë i punës. Duke pasur parasysh vlerën dhe rëndësinë e bashkëpunimit familjeshkollë, që nga shfaqja e shkollave të para si institucione edukative-arsimore, marrëdhënia mes familjes dhe shkollës, si sisteme parësore të rritjes dhe zhvillimit të fëmijëve, ka tërhequr vëmendjen dhe është objekt i një numri të madh studimesh shkencore.

Këto studime kanë nxjerrë në pah lidhjet pozitive midis mënyrave të caktuara të pjesëmarrjes prindërore (për shembull, mbështetja emocionale në formën e inkurajimit, komplimenteve dhe diskutimit, ndihma në detyrat e shtëpisë, pjesëmarrja në shkollë si audiencë etj.) dhe rezultateve akademike, të mësuarit, sjelljeve të përshtatshme në klasë dhe kohës së kaluar për detyrat e shtëpisë. Familja dhe shkolla duhet të synojnë të rrisin bashkëpunimin dhe të kenë një lidhje të fortë besimi, si dhe të promovojnë një qëndrim të barabartë, të karakterizuar nga respekti reciprok, komunikim të dyanshëm dhe ndarje të përgjegjësisë (Deslandes & Bertrand, 2004).

Prindërit kanë ndikim të rëndësishëm në suksesin e procesit arsimor. Pjesëmarrja e prindërve në këtë proces i referohet, nga njëra anë, përfshirjes së tyre në shtëpi që bazohet në ndihmën në detyrat e shtëpisë, ndihma dhe mbikëqyrja e mësimit dhe nga ana tjetër, pjesëmarrjes në aktivitetet e shkollës, si takimet e prindërve, punëtori për prindërit, organizimi i festimeve shkollore, Këshilli i Prindërve etj. Shkolla duhet të inkurajojë vazhdimisht përfshirjen e prindërve në të gjitha segmentet e punës së saj, duke krijuar mundësi që ata të jenë të pranishëm në shkollë (organizimi i aktiviteteve të ndryshme ekstrakurrikulare, përfshirja në aktivitete mësimore, vullnetarizmi i prindërve, pjesëmarrja në planifikim dhe organizim të aktiviteteve, etj. (Long, 2007).

Simon dhe Epstein (2001) identifikojnë pesë lloje bashkëpunimi që mund të zbatohen në një shkollë. Më saktësisht, mbështetja për rolin prindëror që është: (1) ndihma e vendosur nga shkolla për të mbështetur prindërit; (2) komunikimi efektiv nga shkolla në shtëpi dhe nga shtëpia në shkollë që ka të bëjë si me programet mësimore, po ashtu edhe me përparimin e fëmijës; (3) vullnetarizmi i referohet çdo përfshirjeje prindërore në ose për shkollën

si ndihmës në shkollë, lehtësues apo pjesëmarrës të thjeshtë në aktivitetet e shkollës; (4) të mësuarit në shtëpi vlen për përfshirjen e prindërve gjatë detyrave të shtëpisë dhe mësimëve, si dhe gjatë aktivitetëve që lidhen me mësimin e fëmijës; (5) vendimmarrja ka të bëjë me pjesëmarrjen e prindërve në vendimet e shkollës dhe aftësinë e tyre për të përfaqësuar bashkëmohatarët e tyre në shkollë dhe komunitet. Bashkëpunimi me komunitetin ka të bëjë si me bashkërendimin e burimeve dhe shërbimeve të komunitetit të orientuara drejt shkollës dhe familjeve, po ashtu edhe me kontributin e shkollës dhe familjeve në mbështetjen e komunitetit.

Prindërit nuk ua besojnë gjithë rolin e edukimit brenda shkollës ekskluzivisht mësuesve, por krijojnë kërkesat dhe pritshmëritë e tyre ndaj mësuesve dhe gjithë stafit të shkollës, duke dashur kështu të krijojnë marrëdhënie partneriteti përmes së cilës do të mund të bashkëpunojnë me pjesën tjetër të kolektivit të shkollës, për të kontrolluar dhe drejtuar në mënyrë adekuate rritjen dhe zhvillimin e fëmijës së vet (Kosic, 2009).

Për sa i përket rolit të prindërve në zgjedhjen e aktivitetëve, fjalën kryesore duhet ta japin fëmijët e tyre. Prindërit sigurisht që mund t'i vënë në dukje mundësitë dhe t'i njohin me opsione të ndryshme, por në fund të fundit fëmija duhet të zgjedhë aktivitetin që dëshiron të ndjekë, sipas dëshirave dhe aftësive të tij. Po ashtu, prindërit duhet të jenë të vetëdijshëm se aktivitetet ekstrakurrikulare nuk duhet të jenë një mbingarkesë për fëmijët, nuk duhet të zëvendësojnë kohën e lirë dhe pushimin, por duhet të respektojnë dëshirat dhe mendimet e fëmijëve të tyre dhe të mos i detyrojnë ata në aktivitete që nuk u përshtaten ose që nuk u sjellin kënaqësi.

1.4. Qëllimi i studimit

Qëllimi i këtij hulumtimi është të vlerësojë ndikimin e aktivitetëve ekstrakurrikulare në zhvillimin e aftësive dhe kompetencave të nxënësve, organizimin dhe menaxhimin e tyre, si dhe përmirësimin e bashkëpunimit mes mësimeve, nxënësve, prindërve dhe komunitetit për mbështetje të këtyre aktivitetëve në zbatimin praktik të tyre.

Pyetja kryesore e hulumtimit

1. Çfarë efekti kanë aktivitetet ekstrakurrikulare në zhvillimin e kompetencave të nxënësve?

Pyetjet ndihmëse të hulumtimit

1. Çfarë aktivitete organizohen aktualisht në shkollë?
2. Çfarë është përfshirja e nxënësve në aktivitetet ekstrakurrikulare?
3. Cilat janë problemet me të cilat përballen shkollat në organizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare?
4. Si bashkëpunojnë mësuesit me prindërit dhe komunitetin për organizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare në shkollë?

2. METODOLOGJIA

2.1. *Modeli i hulumtimit*

Modeli i hulumtimit është përshkruar, me qasje të përzier, sasiore dhe cilësore. Qasja sasiore ka mundësuar që të dhënat të mbledhen në një kohë të shkurtër dhe ka mbuluar një popullsi të gjerë, pa manipuluar përgjigjet, kurse qasja cilësore u ka dhënë mundësinë pjesëmarrësve që të ofrojnë mendimet dhe interpretimet e tyre nga pyetësi, i cili përmban edhe shumë pyetje të hapura. Për të arritur qëllimin e hulumtimit, janë përdorur metoda dhe instrumente që mundësojnë të sigurohen të dhëna sasiore dhe cilësore, në ndërlidhje me pyetjet se çfarë është një aktivitet jashtëshkollor, sa janë të domosdoshme aktivitetet ekstrakurrikulare në shkollë, çfarë aktivitete organizohen aktualisht në shkollë, si menaxhohen dhe planifikohen aktivitetet ekstrakurrikulare, cilat janë problemet me të cilat përballen, kufizimet e hasura, zgjidhjet e ofruara, zgjidhjet e dëshiruara dhe cili është kontributi i prindërve dhe komunitetit në mbështetjen dhe realizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare.

2.2. Popullacioni dhe mostra

Popullacioni i këtij studimi janë mësimdhënësit dhe nxënësit e shkollave të mesme të ulëta të rajonit të Prishtinës. Nga ky popullacion është zgjedhur mostra e hulumtimit prej 72 mësimdhënësve dhe 225 nxënësve, të 14 shkollave të mesme të ulëta, pra një mostër prej gjithsej 292 respondentësh. Nxënësit e përzgjedhur për këtë hulumtim janë nga klasat e 7-ta, të 8-ta dhe të 9-ta. Nga vendbanimet rurale janë 57.8%, kurse 42.2% nga ato urbane. Referuar gjinisë së tyre, 35.1% i takojnë gjinisë mashkullore, kurse 67.9% gjinisë femërore.

Mostrën e mësimdhënësve e përbejnë 72 mësimdhënës të anketuar në shkollat përkatëse. Nga ta, 68.6% i takojnë gjinisë femërore, kurse 31.4% gjinisë mashkullore. Të moshës 31 deri 40 janë mbi 40%, të asaj 41 deri 50 - 19.1%, kurse të moshës mbi 50 vjeçare 30.9%. Sa i përket kualifikimit, mësimdhënësi me bachelor janë 37.5%, me fakultet 4 vjeçar 43.8%, kurse me master janë rreth 20%. Përvoja e të anketuarve është relativisht e madhe. Rreth 60% e tyre kanë mbi 15 vjet përvojë pune. Numri më i madh i të anketuarve janë mësimdhënës të Gjuhës shqipe, të Gjuhës angleze, të Historisë dhe të Gjeografisë, pastaj të Biologjisë, TIK-ut, Kimisë, Edukatës muzikore, Artit figurativ dhe Edukatës qytetare.

2.3. Instrumentet dhe metodat

Hulumtimi për aktivitetet ekstrakurrikulare është realizuar përmes anketimit, me pyetësorë për anketim. Janë hartuar dy lloj pyetësorësh: për nxënës dhe për mësimdhënës. Pyetësori është përdorur për mbledhjen e të dhënave sasiore, për arsye se është një qasje efikase për mbledhjen e të dhënave. Ai mundëson që të dhënat të mblidhen në një kohë të shkurtër dhe mund të mbulojë një popullsi të gjerë. Pyetësori gjithashtu iu mundëson pjesëmarrësve të merren me pyetjet pa manipuluar përgjigjet (Creswell, 2003). Duke pasur parasysh edhe disavantazhet e tij, pasi që gjatë përdorimit të pyetësorit ata nuk iu japin pjesëmarrësve mundësinë që të jenë fleksibilë dhe të ofrojnë mendimet dhe interpretimet e tyre, pyetësori përmban edhe pyetje të hapura, të cilat mundësojnë marrjen e të dhënave cilësore. Disa nga pyetjet e pyetësorëve për nxënës dhe mësimdhënës janë të njëjta, me qëllim

të krahasimit të perceptimeve, qëndrimeve dhe reagimeve të tyre për të njëjtën çështje.

Për realizimin e studimit janë përdorur metoda statistikore, përshkruese dhe e krahasimit, me anë të së cilave janë paraqitur rezultatet nga hulumtimi i realizuar në terren.

2.4. Procedura e mbledhjes së të dhënave

Në fazën e parë janë mbledhur të dhënat përmes hulumtimit kabinetik, të cilat janë shqyrtuar dhe analizuar. Në fazën e dytë, janë përgatitur instrumentet e hulumtimit, është bërë pilotimi i tyre në një shkollë dhe pas ndryshimeve dhe plotësimeve të nevojshme, hulumtimi është realizuar në terren me mbledhjen e të dhënave përmes pyetësorëve. Plotësimi i pyetësorëve për nxënës është bërë gjatë një ore mësimore në prani të anketuesit, pas sqarimeve të nevojshme për arsyet dhe qëllimin e këtij hulumtimi dhe duke iu shpjeguar atyre se pyetësi është anonim dhe shërben vetëm për qëllim studimi.

2.5. Procedura e analizës së të dhënave

Të dhënat sasiore janë analizuar përmes metodës statistikore, përmes SPSS-it, dhe janë paraqitur në mënyrë grafike e tabelare. Të dhënat cilësore të mbledhura nga pyetjet e hapura janë analizuar duke interpretuar dhe grupuar përgjigjet për çdo pyetje, të cilat pastaj janë interpretuar në mënyrë përshkruese.

3. REZULTATET E HULUMTIMIT

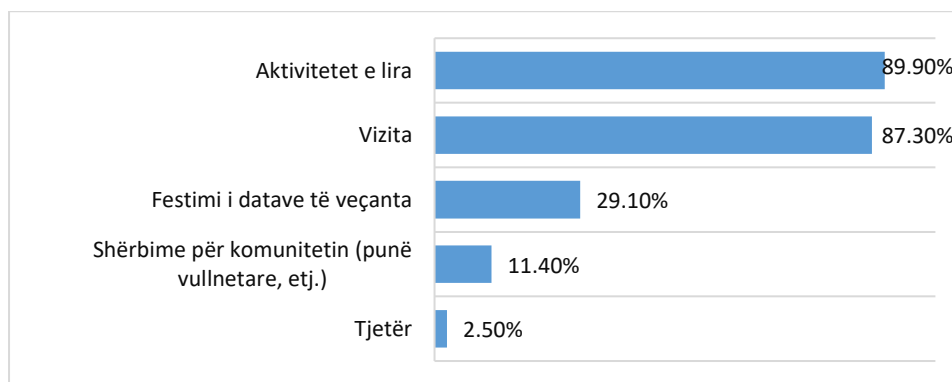
Në këtë pjesë të punimit pasqyrohen rezultatet e dala nga përpunimi i të dhënave të siguruara nga hulumtimi me nxënës dhe me mësimdhënës mbi aktivitetet ekstrakurrikulare në zhvillimin e kompetencave të nxënësve. Në pjesën parë të këtij kapitulli janë paraqitur rezultatet e hulumtimit me nxënës, kurse në pjesën e dytë rezultatet e hulumtimit me mësimdhënës.

3.1. Rezultatet e hulumtimit me nxënës

Në vazhdim pasqyrohen rezultatet e dala nga përpunimi i dhënave të siguruara nga hulumtimi me nxënës, mbi aktivitetet ekstrakurrikulare në zhvillimin e kompetencave të nxënësve lidhur me pjesëmarrjen e tyre në aktivitetet ekstrakurrikulare, ndikimin dhe organizimin e këtyre aktiviteteve.

3.1.1. Pjesëmarrja e nxënësve në aktivitetet ekstrakurrikulare

Në aktivitetet ekstrakurrikulare që organizohen nga shkolla, sipas këtij hulumtimi, rezulton se mbi 70% të nxënësve marrin pjesë, kurse 26.2% kanë deklaruar se nuk angazhohen në këto aktivitete. Nxënësit, të cilët kanë deklaruar se marrin pjesë në aktivitetet e organizuara nga shkolla, specifikojnë disa nga to. Rreth 90% prej tyre marrin pjesë në aktivitete të lira, 86.3% realizojnë vizita në vende dhe institucione të ndryshme, 29.9% në festimin e datave të veçanta, kurse 13.2% në shërbime për komunitetin (punë vullnetare etj.). Në kuadër të aktiviteteve të lira, numri më i madh i nxënësve apo 85.9% merren me sporte, ku dominojnë volejboli dhe futboli e më pak basketboli, noti dhe tenisi, të cilat i organizon shkolla. Përveç sporteve, ata marrin pjesë në ekspozita (26%), merren me arte dhe janë të përfshirë në klube të ndryshme në kuadër të shkollës. Në revistën e shkollës janë të angazhuar rreth 4% të nxënësve. Nga vizitat e realizuara, sipas nxënësve të anketuar, më tepër se gjysma janë vizita në vende historike e pastaj vizita në muze, si dhe vizita dhe shëtitje në parqe. Vizita me një shkallë më të ulët përqindjeje (11.6%) janë vizitat e institucioneve të ndryshme.

Grafiku 1. Pjesëmarrja e nxënësve në aktivitetet ekstrakurrikulare

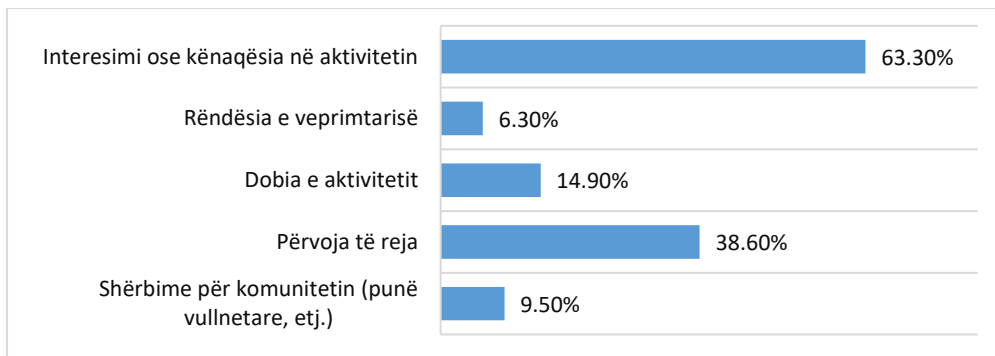
Në këto aktivitete, rreth 45% e nxënësve gjatë javës shpenzojnë 2 deri 3 orë, kurse 42.6% prej tyre kalojnë deri në një orë në javë në këto aktivitete. Vetëm 12% nga të anketuarit shpenzojnë më shumë se 4 orë të kohës së tyre në aktivitetet ekstrakurrikulare brenda javës.

Arsyet e përfshirjes së nxënësve në punën e grupeve të caktuara të aktiviteteve ekstrakurrikulare janë të ndryshme. Dominojnë ato për motivim dhe kreativitet. Kështu 50.7% prej tyre shprehen se angazhohen në grupe të caktuara të aktiviteteve ekstrakurrikulare për t'u motivuar për mësim, kurse 43.7% për arsye se këto aktivitete janë kreative dhe tërheqëse. Një numër i caktuar i nxënësve të anketuar, më saktësisht, 18.1%, përgjigjen se ata marrin pjesë në këto aktivitete, për shkak se prindërit u rekomandojnë. Arsye tjetër të pjesëmarrjes në aktivitete ekstrakurrikulare është qëllimi për të kontribuar në performancën e shkollës (15.3%), dhe për shkak të rekomandimit të mësimeve të tyre (8.8%).

Tabela 1. Arsyet e përfshirjes së nxënësve në punën e grupeve të caktuara të aktiviteteve ekstrakurrikulare

	N	Përgjigjet	
		Përqindja	Përqindja e rasteve
Për shkak të rekomandimit të mësuesit	19	6.3%	8.8%
Për shkak të rekomandimit të prindërve	39	13.0%	18.1%
Për t'u motivuar për mësim	109	36.2%	50.7%
Për të kontribuar në performancën e shkollës	33	11.0%	15.3%
Për arsye se këto aktivitete janë kreative	94	31.2%	43.7%
Tjetër	7	2.3%	3.3%
Total	301	100.0%	140.0%

Në pyetjen se çka vlerësoni për pjesëmarrje në aktivitete, nxënësit e anketuar kanë specifikuar disa faktorë. Rreth 2/3 prej tyre përgjigjen se për përfshirjen në punën e grupeve të caktuara vlerësojnë interesimin ose kënaqësinë që sjellin këto aktivitete, kurse 38.6% fitimin e përvojave të reja. Me një përqindje më të vogël vlerësohen shërbimet për komunitetin (punë vullnetare, etj.), dobia e aktivitetit dhe rëndësia e veprimtarisë.

Grafiku 2. Vlerësimi për pjesëmarrje në aktivitete

Sa i përket ndikimit të aktiviteteve ekstrakurrikulare në sukses, më tepër se gjysma e nxënësve deklarojnë se ato ndikojnë në përmirësimin e suksesit të tyre, kurse 10.0% pohojnë se aktivitetet ekstrakurrikulare nuk ndikojnë fare në sukses. Pak më shumë se 30% e nxënësve të anketuar nuk mund të përcaktohen nëse ato ndikojnë apo jo në ngritjen e performancës akademike. Një ndikim më të madh të aktiviteteve ekstrakurrikulare, sipas nxënësve, ekziston në zhvillimin e kompetencave të tyre. Nga gjetjet e studimit rezulton se 81.0% e nxënësve e pohojnë këtë ndikim, kurse 19% përgjigjen se aktivitetet ekstrakurrikulare nuk ndikojnë fare në zhvillim të kompetencave. Ndër kompetencat që zhvillohen më së tepërmi me pjesëmarrjen në këto aktivitete, sipas nxënësve, është ajo e komunikimit dhe kompetenca për jetë dhe punë, me nga 40.1%, përkatësisht 39.6%. Pasojnë pastaj përgjigjet me 31.3% për kompetencën e të menduarit (mendimtar kritik dhe kreativ) dhe me 23.1% për kompetencën personale (individ i shëndoshë).

Në pyetjen nëse aktivitetet ekstrakurrikulare ndikojnë apo jo në zhvillimin e shkathtësive të tyre, më tepër se gjysma e nxënësve përgjigjen se këto aktivitete ndikojnë ndonjëherë, 38.7% se ndikojnë gjithmonë, kurse 4.0% se nuk ndikojnë asnjëherë.

3.1.2. Organizimi i aktiviteteve ekstrakurrikulare

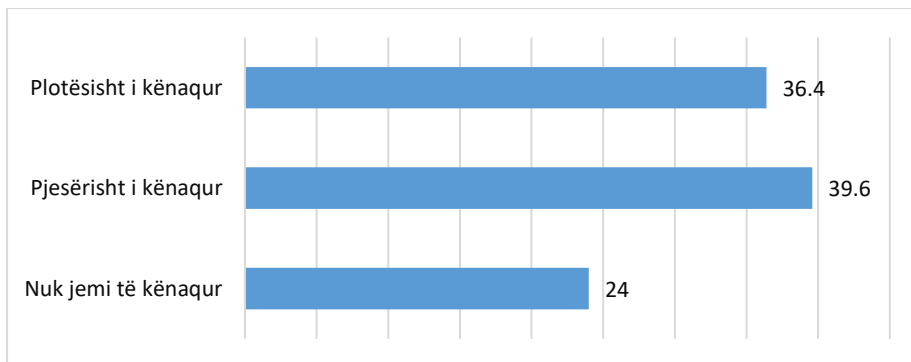
Aktivitetet ekstrakurrikulare mund të zhvillohen në klasë, në ambiente të shkollës apo jashtë ambienteve të shkollës, duke u ofruar mundësi nxënësve

të mësojnë dhe të argëtohen jashtë orëve mësimore. Nga gjetjet e studimit rezulton se hapësirat në të cilat zhvillohen më së tepërmi aktivitetet ekstrakurrikulare janë jashtë klase, por brenda ambienteve të shkollë (oborri i shkollës, këndi i lojërave, salla e shkollës etj.) me 45.36% jashtë ambienteve të shkollës me 28.9%, kurse në klasë me 22.7%. Rreth 20% të nxënësve të anketuar përgjigjen se këto aktivitete zhvillohen në hapësira të specializuara për veprimtari ekstrakurrikulare.

Tabela 2. Ambientet ku zhvillohen aktivitetet ekstrakurrikulare sipas nxënësve

	N	Përgjigjet	
		Përqindja	Përqindja e rasteve
Në klasë	51	19.5%	22.7%
Jashtë klasës, brenda ambienteve të shkollës (oborri i shkollës, këndi i lojërave)	102	38.9%	45.36%
Jashtë ambienteve të shkollës	65	24.8%	28.9%
Hapësirë e specializuar për veprimtari jashtëshkollore	44	16.8%	19.6%
Total	262	100.0%	116.4%

Kushtet për realizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare varen nga një seri faktorësh, siç janë hapësira, burimet njerëzore, pajisjet, infrastruktura etj. Këto kushte ndihmojnë në krijimin e një mjedisi të përshtatshëm dhe në realizimin efikas të këtyre aktiviteteve. Në pyetjen nëse janë të kënaqur apo jo me këto kushte, 36.4% e nxënësve përgjigjen se janë të kënaqur, 39.6% janë pjesërisht të kënaqur, kurse 24.0% nuk janë fare të kënaqur. Sa i përket kënaqësisë me zgjedhjen e aktiviteteve ekstrakurrikulare, shumica e nxënësve, apo më saktësisht 78.7%, janë të kënaqur me zgjedhjen e këtyre aktiviteteve, kurse 21.3%, nuk janë të kënaqur.

Grafiku 3. Kënaqësia me kushtet për zhvillimin e aktiviteteve

Nga studimi me mësimdhënës del se 68% e shkollave kanë plan për realizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare. Në pyetjen nëse mësimdhënësit i pranojnë apo jo sugjerimet e nxënësve për planifikimin dhe zbatimin e punës në këto aktivitete, 22.0% e nxënësve përgjigjen se mësimdhënësi pranon gjithmonë sugjerimet e tyre, 71.6% ndonjëherë i pranon, kurse 6.4% deklarohen se sugjerimet e tyre asnjëherë nuk pranohen.

Në kërkesën që nxënësit të shkruajnë ndonjë shembull nga pranimi apo refuzimi i sugjerimeve të tyre nga ana e mësimdhënësit, shumica e nxënësve nuk kanë dhënë fare përgjigje. Disa nga përgjigjet e dhëna të nxënësve janë shumë të përgjithshme, pa ndonjë sugjerim specifik dhe konkret. Në pyetjen plotësuese se cilat janë arsyetimet e mësimdhënësve për mospranim, përgjigjet janë të ndryshme. Shumë mësimdhënës, sipas nxënësve, arsyetohen se nuk kanë kushte të përshtatshme, hapësira të mjaftueshme dhe pajisjet e nevojshme, ose nxënësit nuk kanë sjellje të mira e vlerësojnë më të dobishme që nxënësit të mësojnë sesa të merren me aktivitete të lira etj.

Për zbatimin e ndonjë aktivitet të ri jashtëshkollor, që do të dëshironin nxënësit ta realizonin në shkollën e tyre, ata kanë dhënë sugjerime të ndryshme. Kërkesë e shumë nxënësve është që një aktivitet i rëndësishëm dhe i nevojshme për nxënësit, është noti. Përveç notit, shumë nxënës preferojnë tenis, pingpongun, shenjëtarinë dhe dëshirojnë që shkolla të bëjë të mundur zhvillimin e këtyre aktiviteteve. Disa te tjerë adhurojnë baletin dhe vallëzimin prandaj propozojnë organizimin dhe realizimin e

këtyre aktiviteteve. Po ashtu, ka sugjerime për organizimin e vizitave vendeve historike, institucioneve dhe industrisë. Një numër më i vogël i nxënësve propozojnë që në kuadër të aktiviteteve ekstrakurrikulare të organizohen debate me tema të ndryshme lidhur me dhunën, me luftimin e dukurive tjera negative, siç është përdorimi i lëndëve narkotike etj.

Për të qenë të suksesshëm në realizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare, mësimmshënësi duhet të posedojë disa cilësi dhe aftësi të veçanta. Cilësitë që një mësimmshënës duhet të ketë gjatë realizimit të aktiviteteve ekstrakurrikulare janë ato që përfshijnë aftësinë që t'i udhëheqë dhe t'i mbështesë nxënësit, t'i motivojë dhe për t'i ndihmojë ata të zhvillojnë aftësitë e tyre personale dhe sociale, të nxisë kreativitetin e nxënësve dhe të avancojë bashkëpunimin me prindërit dhe komunitetin.

Sipas gjetjeve të dala nga studimi, shihet se në përgjithësi, sipas nxënësve, mësimmshënësit e tyre posedojnë këto veçori gjatë realizimit të aktiviteteve ekstrakurrikulare. Rreth 70% e tyre pajtohen ose pajtohen plotësisht se mësimmshënësi është i organizuar dhe i përgatitur mirë, vendos një komunikim të mirë, bazohet në njohuritë që janë të zbatueshme në jetën reale dhe jep një numër të madh shembujsh të jetës, e njeh mirë lëndën e tij, jep detyra dhe udhëzime të qarta, sjell humor dhe argëtim në klasa, nxit bashkëpunimin në grup dhe tregon shqetësim për dhe suksesin e nxënësve. Rreth 60% e nxënësve pajtohen ose pajtohen plotësisht se mësimmshënësi është i hapur për të gjitha pyetjet gjatë dhe pas aktiviteteve ekstrakurrikulare, arrin lehtësisht disiplinën në përputhje me rregullat e dakorduara, nxit kreativitetin në mënyra të ndryshme, me shembullin dhe gatishmërinë e tij motivon dhe nxit mendimin kritik dhe i dëgjon me vëmendje, pa ndërprerë. Shkalla më e ulët e pajtueshmërisë është ajo që ka të bëjë me përfshirjen e prindërve, mësimmshënësve të tjerë dhe të rriturve në aktivitetet ekstrakurrikulare. Sipas përgjigjeve të dhëna nga nxënësit, mësimmshënësit e tyre nuk i përfshijnë mjaftueshëm prindërit, mësuesit e tjerë dhe të rriturit në aktivitetet ekstrakurrikulare. Më në detaje, shih tabelën në vazhdim.

Tabela 3. Angazhimi i mësimeve në organizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare, sipas nxënësve

		1	2	3	4	5
		Aspak nuk pajtohem	Nuk pajtohem	Deri diku pajtohem	Pajtohem	Plotësisht pajtohem
1	Është i organizuar dhe i përgatitur mirë	1.4	3.8	22.6	42.9	29.2
2	Vendos një komunikim të mirë	1.4	2.4	27.4	41.0	27.8
3	Bazohet në njohuritë që janë të zbatueshme në jetën reale dhe jep një numër të madh shembujsh të jetës	1.5	6.3	19.4	45.6	27.2
4	E njeh mirë lëndën e tij	2.4	2.9	20.5	38.1	36.2
5	Është i hapur për të gjitha pyetjet gjatë dhe pas aktiviteteve ekstrakurrikulare	1.0	12.1	23.3	38.8	24.8
6	Jep detyra dhe udhëzime të qarta	/	6.1	19.6	40.2	34.1
7	Sjell humor dhe argëtim në klasa	3.2	6.0	20.7	37.3	32.7
8	Arrin lehtësisht disiplinën në përputhje me rregullat e dakorduara	1.4	9.3	26.2	37.9	25.2
9	Nxit bashkëpunimin në grup	3.2	6.0	19.9	48.1	22.7
10	Nxit kreativitetin në mënyra të ndryshme	1.4	8.6	29.7	39.2	21.1
11	Me shembullin dhe gatishmërinë e tij na motivon dhe nxit mendimin kritik	3.5	6.6	28.3	37.9	23.7
12	Tregon shqetësim për ne dhe suksesin tonë	1.0	5.5	24.9	32.3	36.3
13	Na dëgjon me vëmendje pa ndërprerë	5.0	6.5	28.9	23.4	36.3
14	Përfshin prindërit, mësuesit e tjerë dhe të rriturit në aktivitetet ekstrakurrikulare	24.6	18.6	27.1	17.1	12.6

Propozime, vërejtje, komente për organizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare

Në vazhdim janë paraqitur disa nga propozimet, vërejtjet dhe komentet e nxënësve për organizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare. Shumica e propozimeve kanë të bëjnë me shtimin e aktiviteteve dhe llojllojshmërinë e tyre.

- *Të organizohen më shumë aktivitete. Unë personalisht, si nxënëse e shkollës A. G., jam e dëshpëruar nga arsyeja se nuk bëjmë asnjëherë aktivitete jashtëshkollorë brenda apo jashtë ambienteve të shkollës, me përjashtim të kroseve (n.141).*
- *Nuk na dëgjojnë kur propozojmë ndonjë aktivitet jashtëshkollor (n.97).*
- *Të ketë më shumë ligjërata e debate me tema të ndryshme si sjelljet e papërshtatshme të nxënësve, abuzimi me lëndë narkotike, bullizmi etj. (n.27).*
- *Orë shtesë për aktivitete të ndryshme si gjuhë të reja, muzikë dhe arte (n.41)*

3.2. Rezultatet e hulumtimit me mësimdhënës

Në këtë pjesë të punimit pasqyrohen rezultatet e dala nga përpunimi i të dhënave të siguruara nga hulumtimi me mësimdhënës mbi aktivitetet ekstrakurrikulare në zhvillimin e kompetencave të nxënësve. Në tri pjesët e këtij kapitulli janë paraqitur rezultatet e tri aspekteve kryesore të hulumtimit: (i) planifikimi i aktiviteteve ekstrakurrikulare, (ii) organizimi i aktiviteteve ekstrakurrikulare dhe (iii) bashkëpunimi dhe kontributi i prindërve dhe komunitetit sipas mësimdhënësve në organizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare.

3.2.1. Planifikimi i aktiviteteve ekstrakurrikulare

Planifikimi i aktiviteteve ekstrakurrikulare nga mësime dhënësit është një pjesë e rëndësishme e zhvillimit të nxënësve dhe plotësimit të procesit mësues. Ato ofrojnë mundësi për zhvillim të aftësive sociale, kreative, sportive, dhe intelektuale të nxënësve. Në pyetjen nëse shkolla ka plan për realizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare apo nuk ka, 68.1% e mësime dhënësit përgjigjen se shkolla ka plan, kurse 27.9% deklarojnë se shkolla nuk ka një plan të këtillë. 4.2% prej tyre shprehin se nuk e dinë nëse ekziston apo jo një plan për realizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare. Arsye të vetme që kanë specifikuar mësime dhënësit të cilët janë përgjigjur se nuk kanë plan janë se nuk ka kushte për realizimin e aktiviteteve, sidomos mungesa e hapësirës dhe se planin për realizimin e aktiviteteve duhet ta bëjnë aktivitetet e që këtë nuk e kanë bërë.

Mësime dhënësit kur bëjnë përzgjedhjen dhe planifikimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare bazohen në disa kritere dhe faktorë të ndryshëm, të cilët synojnë zhvillimin e gjithëpërfshirës të nxënësve, duke marrë parasysh interesat dhe nevojat e nxënësve. Numri më i madh i mësime dhënësit shprehin se gjatë përzgjedhjes dhe planifikimit të aktiviteteve ekstrakurrikulare bazohen në plan-programin e shkollës, duke bazuar në planifikimet vjetore, mujore dhe javore. *“Gjatë hartimit të planit për këto aktivitete duhet patjetër të bazohemi edhe në kushtet që ne si shkollë i kemi si dhe në kohën kur duhet të mbahen aktivitete të caktuara”*, deklaroi një mësime dhënësit. *“Unë bazohem në kurrikulë, nevojat e nxënësve dhe kushtet që i kemi në shkollë, hapësirën dhe mjetet që nevojiten për realizimin e aktiviteteve”*, shprehet një tjetër mësime dhënësit.

Për organizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare, mësime dhënësit përdorin burime të ndryshme si tekstet, burimet online, broshura, fletushka, posterë, ligjëratat, seminare të ndryshme, punëtori me nxënës etj. Gjysma e mësime dhënësit deklaroi se si burim për planifikimin e aktiviteteve u shërbejnë ligjëratat, seminarët e ndryshme dhe punëtoritë me nxënës. Si burime tjera që ata përdorin janë tekstet, 44.4%, idetë e nxënësve 33.3%, burimet online 29.2%, si dhe broshurat, fletushkat, posterat etj.

Tabela 4. Burimet e përdorura për realizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare

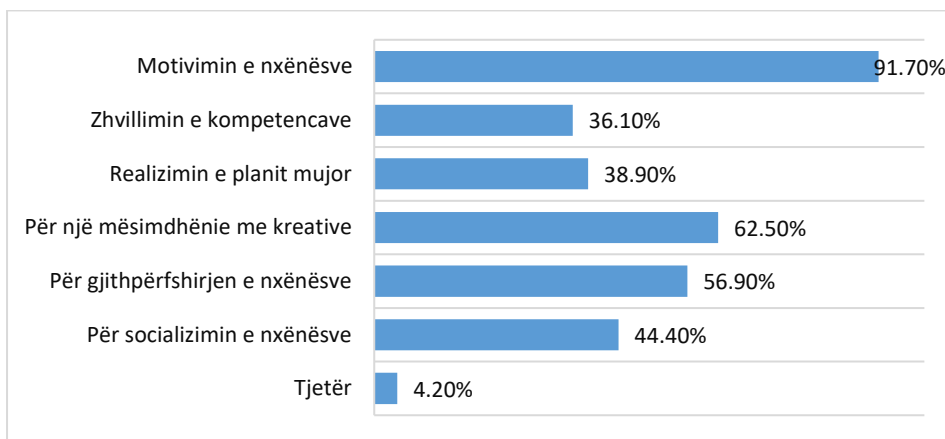
	Përgjigjet		
	N	Përqindja	Përqindja e rasteve
Tekstet	32	24.4%	44.4%
Burimet online	21	16.0%	29.2%
Broshura, fletushka, posterë	18	13.7%	25.0%
Ligjërata, seminare të ndryshme, punëtori me nxënës etj.	36	27.5%	50.0%
Idetë e nxënësve	24	18.3%	33.3%
Total	131	100.0%	181.9%

Kur planifikohen aktivitetet jashtëshkollore, interesat e nxënësve janë pa dyshim ato që duhet të respektohen më shumë. Aktivitetet jashtëshkollore janë një mundësi për të nxitur angazhimin e nxënësve, për t'i mbajtur ata të motivuar, dhe kjo është e mundur kur aktivitetet janë të lidhura me interesat e tyre. Mbi 90% e mësimdhënësve të anketuar deklarojnë se ata gjatë planifikimit të aktiviteteve ekstrakurrikulare i kanë parasysh interesat e nxënësve, kurse interesat e mësimdhënësve dhe drejtorit respektohen në një shkallë të ulët, 20.8%, respektivisht 18.1%. Sipas mësimdhënësve, prindërit dhe komuniteti përfaqësohen me përqindje diçka më të lartë, me 27.8%, përkatësisht 25.0%.

Tabela 5. Respektimi i interesave nga mësimdhënësi në organizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare

	Përgjigjet		
	N	Përqindja	Përqindja e rasteve
Nxënësit	65	49.6%	90.3%
Drejtorit	13	9.9%	18.1%
Mësimdhën.	15	11.5%	20.8%
Prindërve	20	15.3%	27.8%
Komunitetit	18	13.7%	25.0%
Total	131	100.0%	181.9%

Aktivitetet ekstrakurrikulare planifikohen dhe realizohen me qëllim të përmirësimit të përvojës arsimore të nxënësve, zhvillimin e kompetencave, motivimin e nxënësve, për gjithpërfshirjen e nxënësve, për socializimin e tyre etj. Pjesa më e madhe, apo mbi 90% e mësimitdhënësve, pohojnë se aktivitetet ekstrakurrikulare planifikohen dhe realizohen për motivimin e nxënësve. Për një mësimitdhënie më kreative janë deklaruar 62.5%, kurse për gjithpërfshirjen e nxënësve 56.9%. Planifikimi dhe realizimi i planit bëhen për zhvillimin e kompetencave dhe realizimin e planit mujor, sipas 36.1% përkatësisht 38.9% të mësimitdhënësve, kurse për socializimin e tyre shprehen 44.4%.

Grafiku 4. Kënaqësia me kushtet për zhvillimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare

Për organizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare, sipas mësimitdhënësve, disa lëndë mësimore ofrojnë një bazë të mirë për zhvillimin e aftësive dhe njohurive dhe ndihmojnë nxënësit të angazhohen në mënyrë të suksesshme. Lëndët si Muzika, Teatri dhe Piktura janë shumë të dobishme për nxënësit që merren me aktivitete ekstrakurrikulare, deklarojnë shumë mësimitdhënës. Lëndë tjetër e dobishme që sugjerojnë shumë mësimitdhënës për realizimin e këtyre aktiviteteve është lënda e Edukatës fizike, që shërben për zhvillimin e aftësive fizike dhe shëndetit të nxënësve. Ndër lëndët që sugjerohen shumë nga mësimitdhënësit janë Historia dhe Gjeografia. Sipas mësimitdhënësve, ato ofrojnë mundësi për zhvillimin e aktiviteteve që lidhen me njohuritë

kulturore, historike dhe gjeografike, përmes ekskursioneve dhe vizitave në muze, vende historike etj.

3.2.2. Organizimi i aktiviteteve ekstrakurrikulare

Organizimi i aktiviteteve ekstrakurrikulare është një proces kompleks, që kërkon planifikim të detajuar, koordinim të burimeve dhe angazhim të të gjithë pjesëmarrësve – nxënësve, mësimitdhënësve, stafit të shkollës dhe prindërve. Informimi i nxënësve për organizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare është një hap kyç në procesin e organizimit të këtyre aktiviteteve, pasi ai siguron që nxënësit të jenë të informuar, të angazhuar dhe të motivuar për të marrë pjesë. Informimi i nxënësve për aktivitetet ekstrakurrikulare, sipas mësimitdhënësve, bëhet në disa mënyra. Mënyra më shpeshtë e informimit është komunikimi nëpërmjet njoftimeve gojore të drejtpërdrejta me nxënësit në klasë gjatë mësimit. Një formë tjetër e informimit është njoftimi përmes lajmërimit në shkollë, nga kujdestari apo mësimitdhënësi që udhëheq aktivitetin përkatës, pastaj vijon informimi nga grupet e formuara në shkollë, informimi përmes prindërve, informimi përmes afisheve, si dhe përmes rrjeteve sociale apo faqes së shkollës.

Aktivitetet ekstrakurrikulare që organizohen në shkollë ofrojnë mundësi të shumta për nxënësit që të zhvillohen në fusha të ndryshme. Ato ndryshojnë sipas interesave të nxënësve, mundësive që ofron shkolla dhe burimeve që janë në dispozicion. Aktivitetet kryesore ekstrakurrikulare, sipas mësimitdhënësve, janë udhëtimet, ekskursionet dhe vizitat vendeve të ndryshme me karakter mësues.

- *Në shkollën tonë organizohen vizita me karakter mësues, p.sh. vizita në muze (në kuadër të fushës Shoqëria dhe mjedisi), vizita nëpër vende me rëndësi historike, etj. Ne i dërgojmë nxënësit në institucione që lidhen me lëndën (m/60).*
- *Unë i dërgoj nxënësit në institucione që lidhen me lëndën e Historisë, pasi që jam historian. Nxënësit i dërgoj për të vizituar muzetë, monumentet historike dhe vendet historike (m/72).*

Vizita të tjera që kanë realizuar mësimdhënësit janë vizitat institucioneve të ndryshme, si vizitat bibliotekës, shtypshkronjës, shoqatës së shkrimtarëve etj. Aktivitete të tjera që organizojnë mësimdhënësit janë aktivitetet kulturore dhe artistike, nga arti, muzika, muzika, teatri, grupet letrare etj. Sipas mësimdhënësve, shkollat kanë grupe të ndryshme teatrale, muzikore, të vallëzimit apo grupet e piktorëve, që realizojnë shfaqje e ekspozita gjatë ditës së shkollës apo festave. Edhe aktivitetet sportive, sipas mësimdhënësve, janë të pranishme në shkollat e tyre dhe manifestohen me organizimin e garave dhe turnirëve nga sporte të ndryshme. Disa nga aktivitete që organizohen më pak janë ato që kanë të bëjnë me shërbime për komunitetin.

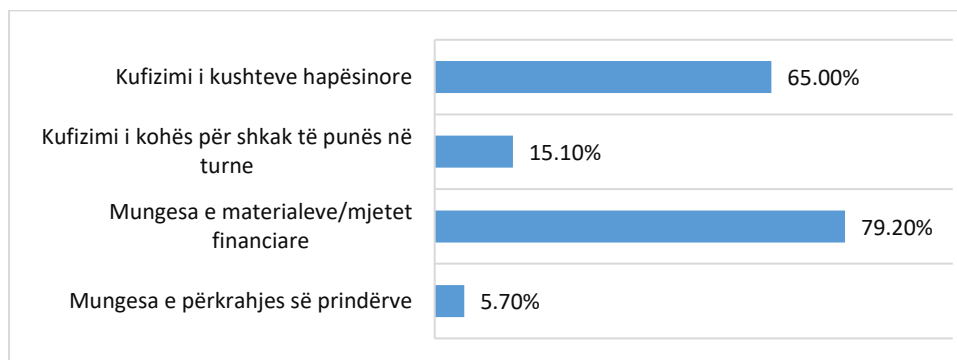
Aktivitetet ekstrakurrikulare zhvillohen shpesh në vende dhe hapësira të ndryshme që ofrojnë mundësi për nxënësit të angazhohen në aktivitete të cilat ndihmojnë zhvillimin e aftësive të tyre sociale, kreative dhe fizike. Ato mund të organizohen në klasë, në shkollë, apo edhe në ambiente jashtë shkolle. Sipas mësimdhënësve, shumica e aktiviteteve apo 62.5% mbahen jashtë klase, por brenda ambienteve të shkollës (oborri i shkollës, këndi i lojërave, salla e shkollës), 48.6% jashtë ambienteve të shkollës, kurse 25.0% në klasë.

Tabela 6. Ambientet ku zhvillohen aktivitetet ekstrakurrikulare sipas mësimdhënësve

	N	Përgjigjet	
		Përqindja	Përqindja e rasteve
Në klasë	18	18.4%	25.0%
Jashtë klasës, brenda ambienteve të shkollës (oborri i shkollës, këndi i lojërave, salla e shkollës)	45	45.9%	62.5%
Jashtë ambienteve të shkollës	35	35.7%	48.6%
Total	98	100.0%	136.1%

Kushtet për realizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare janë thelbësore për të siguruar që këto aktivitete të jenë të suksesshme dhe të kenë ndikim të dobishëm në zhvillimin e nxënësve. Në pyetjen se sa janë të kënaqur

mësimdhënësit me kushtet për realizimin e aktiviteteve, numri më i madh tyre, apo 73.6%, deklarojnë se janë pjesërisht të kënaqur, kurse 18.1% janë të pakënaqur. Vetëm 8.3% pohojnë se janë plotësisht të kënaqur me kushtet që kanë në dispozicion. Vështirësitë që kanë hasur mësimdhënësit në realizimin e aktiviteteve arsyetojnë pakënaqësinë apo kënaqësinë e pjesshme. Sipas 79.2% të mësimdhënësve të anketuar, në shumë shkolla, aktivitetet ekstrakurrikulare hasin vështirësi për shkak të mungesës së fondeve. Shpesh, ata duhet të kërkojnë burime të jashtme, ose të mbështeten në kontribute vullnetare nga prindërit, për të realizuar aktivitete të tilla. Vështirësi tjetër është mungesa e hapësirës së mjaftueshme, për të cilën deklarohen 65.0% të mësimdhënësve. Dy nga vështirësitë e tjera që kanë theksuar mësimdhënësit janë kufizimi i kohës për shkak të punës me ndërrime, me 15.1%, dhe mungesa e përkrahjes së prindërve me 5.7%.

Grafiku 5. Vështirësitë që hasin mësimdhënësit në organizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare

Bashkëpunimi i mësimdhënësve me nxënës për organizimin dhe realizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare është i rëndësishëm për suksesin e këtyre aktiviteteve. Nga gjetjet e hulumtimit rezulton se 95.7% e mësimdhënësve kanë bashkëpunim të mirë me nxënësit, kurse 4.3% përgjigjen se për organizimin dhe realizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare nuk bashkëpunojnë me ta. Ata flasin me nxënësit për interesat e tyre personale dhe i përfillin ato. Këtë bashkëpunim mësimdhënësit e arsyetojnë duke u përgjigjur se 52.8% prej tyre gjithmonë pranojnë sugjerimet e nxënësve, kurse 47.2% i pranojnë ndonjëherë sugjerimet e nxënësve lidhur me

përmbajtjen dhe mënyrën e punës në aktivitetet jashtëshkollore. Të gjithë mësimdhënësit e anketuar, pa përjashtim, kanë pohuar se aktivitetet ekstrakurrikulare ndikojnë në zhvillimin e kompetencave të nxënësve, apo në ngritjen e suksesit të nxënësve. Pas realizimit të këtyre aktiviteteve, performanca e nxënësve është më e mirë (34.7%), janë më të motivuar (59.7%) dhe kërkohen sa më shpesh të realizohen aktivitete ekstrakurrikulare (45.8%).

Aktivitetet ekstrakurrikulare ofrojnë mundësi për zhvillim të vazhdueshëm profesional, sidomos në drejtim të organizimit dhe udhëheqjes së aktiviteteve që stimulojnë kreativitetin, bashkëpunimin dhe aftësitë e tjera të nevojshme për rritjen e kapaciteteve të nxënësve dhe mësimdhënësve. Mënyra më e shpeshtë e zhvillimit profesional të tyre është ajo nga shfrytëzimi i literaturës profesionale dhe burimeve tjera, me 59.7%, shkëmbimi i përvojës me kolegë me 47.2% dhe pjesëmarrja në trajnime dhe workshop-e profesionale me 34.7%.

3.2.3. Bashkëpunimi me prindër dhe komunitetin për organizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare

Bashkëpunimi i mësuesve me prindërit për organizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare është një faktor i rëndësishëm për suksesin e këtyre aktiviteteve, pasi angazhimi i prindërve mund të sigurojë mbështetje të nevojshme, si në inkurajimin e pjesëmarrjes së nxënësve, ashtu edhe në aspektin financiar e logjistik. Nga të gjithë mësimdhënësit e anketuar, 97.2%, kanë deklaruar se për organizimin dhe realizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare bashkëpunojnë me prindër dhe komunitetin, kurse 2.8% prej tyre shprehen se nuk kanë bashkëpunim me ta. Në pyetjen plotësuese si bashkëpunojnë me prindërit dhe komunitetin, shumica e mësimdhënësve apo 74.3% përgjigjen se organizojnë takime të rregullta me prindërit për të diskutuar planet dhe progresin e aktiviteteve, përdorin rrjete sociale për të komunikuar me komunitetin 34.3%, kurse 25.7% inkurajojnë prindërit dhe komunitetin për të kontribuar me resurse ose vullnetarë për aktivitetet.

Tabela 7. Format e bashkëpunimit me prindër dhe komunitetin

	N	Përgjigjet	
		Përqindja	Përqindja e rasteve
Organizoni takime të rregullta me prindërit për të diskutuar planet dhe progresin e aktiviteteve	52	55.3%	74.3%
Përdorni rrjete sociale për të komunikuar me komunitetin	24	25.5%	34.3%
Inkurajoni prindërit dhe komunitetin për të kontribuar me resurse ose vullnetarë për aktivitetet	18	19.1%	25.7%
Total	94	100.0%	134.3%

Në pyetjen nëse prindërit kërkojnë këshilla dhe udhëzime për këto aktivitete, 55.6% e mësimdhënësve janë përgjigjur se po, ata kërkojnë këshilla dhe udhëzime, kurse 40.1% prej tyre e mohojnë këtë. Vetëm 4.2% shprehen se prindërit nganjëherë kërkojnë këshilla dhe udhëzime.

Sa u përket iniciativave më të rëndësishme të prindërve dhe komunitetit për aktivitetet ekstrakurrikulare, sipas mësimdhënësve nuk është se ka pasur shumë dhe me ndonjë rëndësi të veçantë.

- *Iniciativat e prindërve që fëmijët t'i dërgojnë në aktivitete jashtëshkollore kanë qenë gjithmonë të mirëpritura (m.66).*
- *Shpesh ka pasur prindër që kanë siguruar të ardhurat materiale për transport në vendet të ndryshme historike apo vizita institucioneve (m.60).*
- *Kemi bërë rregullimin e ambientit të shkollës duke kontribuar në lyerje të klasave, pastrimin e oborrit dhe rregullimin e tij me buxhet të prindërve (m.31).*

Në këtë hulumtim, nuk ka shumë propozime, vërejtje apo komente për aktivitetet ekstrakurrikulare në shkolla. Ato që kanë potencuar mësimdhënësit, kanë të bëjnë kryesisht për mungesën e kushteve financiare dhe mungesën e hapësirave të mjaftueshme për realizimin e aktiviteteve, mungesën e kohës së mjaftueshme për shkak të organizimit të mësimin në shumë ndërrime, mungesën e materialeve etj.

4. PËRFUNDIME DHE REKOMANDIME

4.1. Përfundime

Nga analiza e rezultateve të studimit rezulton se në kuadër të aktiviteteve të lira numri i madh i nxënësve, apo 85.9%, merren me sporte. Dominojnë volejboli dhe futboli, e më pak basketboli, noti dhe tenisi, të cilat i organizon shkolla. Përveç sporteve, ata marrin pjesë në ekspozita (26%), merren me arte dhe janë të përfshirë në korin e shkollës, klube të ndryshme, në grupe teatrale, orë letrare në kuadër të shkollës. Nga vizitat e realizuara, sipas nxënësve të anketuar, më tepër se gjysma janë vizita në vende historike e pastaj vizita në muze, si dhe vizita dhe shëtitje në parqe. Vizita me një shkallë më të ulët përqindjeje (11.6%) janë vizitat e institucioneve të ndryshme.

Arsyet e përfshirjes së nxënësve në punën e grupeve të caktuara të aktiviteteve ekstrakurrikulare janë të ndryshme. Dominojnë ato për motivim dhe kreativitet. Kështu, 50.7% prej tyre shprehen se angazhohen në grupe të caktuara të aktiviteteve ekstrakurrikulare për t'u motivuar, qëllimi për të kontribuar në performancën e shkollës dhe për shkak të rekomandimit të mësimdhënësve të tyre për mësim, kurse 43.7%, për arsye se këto aktivitete janë kreative dhe tërheqëse. Një numër i caktuar i nxënësve të anketuar përgjigjen se ata marrin pjesë në këto aktivitete për shkak se prindërit u rekomandojnë. Arsye tjetër të pjesëmarrjes në aktivitete ekstrakurrikulare është qëllimi për të kontribuar në performancën e shkollës (15.3%) dhe për shkak të rekomandimit të mësimdhënësve të tyre (8.8%).

Sa i përket ndikimit të aktiviteteve ekstrakurrikulare në sukses, më tepër se gjysma e nxënësve deklarojnë se ato ndikojnë në përmirësimin e suksesit të tyre, kurse 10.0% pohojnë se aktivitetet ekstrakurrikulare nuk ndikojnë fare në sukses. Pak më shumë se 30% e nxënësve të anketuar nuk kanë ndonjë qëndrim të prerë nëse ato ndikojnë apo jo në ngritjen e performancës akademike.

Hapësirat në të cilat zhvillohen më së tepërmi aktivitetet ekstrakurrikulare janë jashtë klase, por brenda ambienteve të shkollës (oborri i shkollës, këndi i lojërave, salla e shkollës etj.), me 45.36%, jashtë ambienteve të shkollës 28.9%, kurse në klasë 22.7%. Rreth 20% të nxënësve të anketuar përgjigjen

se këto aktivitete zhvillohen në hapësira të specializuara për veprimtari ekstrakurrikulare.

Mësimdhënësit kur bëjnë përzgjedhjen dhe planifikimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare bazohen në disa kriterë dhe faktorë të ndryshëm, të cilët synojnë zhvillimin gjithëpërfshirës të nxënësve, duke marrë parasysh interesat dhe nevojat e nxënësve. Numri më i madh i mësimdhënësve shprehen se gjatë përzgjedhjes dhe planifikimit të aktiviteteve ekstrakurrikulare bazohen në plan-programin e shkollës, duke u bazuar në planifikimet vjetore, mujore dhe javore.

Për realizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare, mësimdhënësit përdorin burime të ndryshme, si tekstet, burimet online, broshurat, fletushkat, posterët, ligjëratat, seminarët e ndryshme, punëtoritë me nxënës etj. Gjysma e mësimdhënësve deklarojnë se si burime për planifikimin e aktiviteteve u shërbejnë ligjëratat, seminarët e ndryshme dhe punëtoritë me nxënës. Si burime tjera, që ata përdorin, janë tekstet, idetë e nxënësve, burimet online, si dhe broshurat, fletushkat, posterët etj. Këto burime që shërbejnë si bazë për planifikimin, organizimin dhe realizimin e tyre, kanë për qëllim zhvillimin e aftësive të nxënësve, mbështetjen e interesave të tyre, rritjen e motivimit dhe angazhimit, përmirësimin e shëndetit, dhe ndihmën në zhvillimin e aftësive të nevojshme për karrierë dhe jetë. Pjesa më e madhe, apo mbi 90% e mësimdhënësve, pohojnë se aktivitetet ekstrakurrikulare planifikohen dhe realizohen për motivimin e nxënësve. Për një mësimdhënie më kreative janë deklaruar 62.5%, kurse për gjithëpërfshirjen e nxënësve 56.9%. Planifikimi dhe realizimi i planit bëhet për zhvillimin e kompetencave dhe realizimin e planit mujor, sipas 36.1% përkatësisht 38.9% të mësimdhënësve, kurse për socializimin e tyre shprehen 44.4%.

4.2. Rekomandime

Për MASHTI-n dhe DKA-të

Të sigurohen kushte të përshtatshme për realizimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare. MASHTI- dhe DKA-të duhet të sigurojnë mjete dhe burime të nevojshme për realizimin e aktiviteteve, si dhe mbështetje për

mësimdhënësit dhe drejtuesit e aktiviteteve që janë të aftë për të udhëhequr dhe mbikëqyrur këto aktivitete. Për të siguruar këto kushte, MAShTI dhe DKA-të duhet të ndërmarrin disa masa të rëndësishme, si krijimi i hapësirave adekuate për zhvillimin e aktiviteteve ekstrakurrikulare, si p.sh. palestra, biblioteka, laboratorë, ose salla të dedikuara për aktivitete të caktuara (art, muzikë, dramë, sport etj.), të pajisura me teknologji, e po ashtu edhe sigurimi i mjeteve dhe burimeve të nevojshme për realizimin e këtyre aktiviteteve.

Për shkollat

Të fuqizohet bashkëpunimi me prindër, përmes angazhimit praktik të tyre, duke kontribuar si vullnetarë në këto aktivitete. Për të fuqizuar këtë bashkëpunim, shkolla mund të ndërmarrë disa hapa. Ajo duhet të ketë komunikim përmes takimeve, e-maileve, rrjeteve sociale, platformave online, për t'i informuar për mundësitë e përfshirjes së tyre në organizimin e ngjarjeve, mbikëqyrjen e aktiviteteve, ose ofrimin e ekspertizës dhe aftësive të tyre, p.sh., si udhëheqës të grupeve artistike, të aktiviteteve sportive etj.

Të fuqizohet bashkëpunimi me organizata lokale dhe biznese. Shkollat mund të krijojnë partneritete me organizata jofitimprurëse, biznese lokale dhe institucione kulturore për të ofruar mbështetje dhe mundësi për aktivitete jashtëshkollor, duke sponsorizuar aktivitete sportive, ekskursione edukative, ose ngjarje kulturore, për të ndihmuar në zhvillimin e aftësive praktike dhe profesionale të nxënësve.

Të angazhohen profesionistë dhe ekspertë lokalë. Shkolla fton profesionistë dhe individë të njohur nga komuniteti: artiste, sportistë, shkencëtarë e biznesmenë, që të ofrojnë këshilla profesionale ose sesione edukative për nxënësit. Kjo mund të jetë një mundësi për nxënësit që të mësojnë nga eksperiencia e individëve të suksesshëm dhe të frymëzohen për të ndjekur karriera të ndryshme.

Referenca

- Broh, B. A. (2002). Linking extracurricular programming to academic achievement: who benefits and why? *Sociology of Education*, 75(1), 69–95.
- Cooper, H., Valentine, J. C., Nye, B. & Lindsay, J. J. (1999). Relationships between five after-school activities and academic achievement, *Journal of Educational Psychology*, 9, 369–378.
- Creswell. (2003). *Research Design: qualitative, quantitative, and mixed methods approach*. (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage
- Darling, N. (2005). Participation in Extracurricular Activities and Adolescent Adjustment: Cross-Sectional and Longitudinal Findings, *Journal of Youth and Adolescence*, Vol. 34, No. 5, October 05, pp. 493–505 (C 05) DOI: 10.1007/s10964-005-7266-8
- DENAULT A.-S., « Pourquoi participer à des activités parascolaires à l'école secondaire ? », *La Tribune*, publié le 12 mars 2009, <https://www.latribune.ca/2009/03/12/pourquoi-participer-a-des-activites-parascolaires-a-lecole-secondaire--67c4a4146e47e165d499e26ff292cf76/>
- Deslandes, R. et Bertrand, R. (2004). Motivation des parents à participer au suivi scolaire de leur enfant au primaire. *Revue des sciences de l'éducation*, 30(2), 411-433.
- Dumazedier, J. (1974). *Sociologie of Leisure*, New York : Elsevier.
- Eccles, J. S., Barber, B. L., Stone, M. R. & Hunt, J. (2003). Extracurricular activities and adolescent development, *Journal of Social Issues*, 59, 865–889.
- Fredricks, I., & Eccles, J. (2006). Is extracurricular participation associated with beneficial outcomes? Concurrent and longitudinal relations, *Developmental Psychology*, 42(4),698-713.
- Gilman, R., Meyers, J. & Perez, L. (2004). Structured extracurricular activities among adolescents: findings and implications for school psychologists, *Psychology in the Schools*, No. 41(1), 31–41.
- Kosić, A. (2009). *Roditelji i nastavnici – partneri u unapređivanju odgojno-obrazovnog procesa u osnovnoj školi*, *Život i škola*, <https://hrcak.srce.hr/file/73545>
- Long, C. (2007). Parents in the picture: Building relationships that last beyond back to school night, *NEA Today*, 3(26), 26–31.

- Mahoney, J. L., SCHweder, A. E., Stattin, H. (2002). Structured after-school activities as a moderator of depressed mood for adolescents with detached relations to their parents, *Journal of Community Psychology*. 30 (1): 69–86. <https://doi.org/10.1002/jcop.1051>
- MAShT (2016). Kurrikula Bërthamë e arsimit të mesëm të ulët (klasat 6-9).
- MAShT (2016). Udhëzimi Administrativ nr. 02/2016 për aktivitetet ekstrakurrikulare.
- Massoni, E. (2011). Positive Effects of Extra Curricular Activities on Students, ESSAI. Pribavljeno 1.6.2016. s <http://dc.cod.edu/essai/vol9/iss1/27>
- Perla, V. (2020). Izvannastavne aktivnosti u školskom kurikulumu, diplomski rad University of Rijeka Faculty of Teacher Education Reeves, D. B. (2008). The extracurricular advantage. *Education Leadership*, 86-87.
- Reeves, D. (2008). The Extracurricular Advantage, <https://www.researchgate.net/publication/242115973>
- Reynolds, R. (1996). *A Literary Review and a Plan for Principals: Extracurricular Activities, Academic Achievement, and Secondary Students' Success*, (ERIC Document Reproduction Service No. ED397475).
- Simon, B. S. & Epstein, J. L. (2001). Family and Community Partnerships, Monography *Promising Practices for Family Involvement in Schools*, Edited by Diana B. Hiatt-Michael. (1-24)
- Wilson, N. (2009). *Impact of Extracurricular Activities on Students*. Marrë nga: <http://www2.uwstout.edu/content/lib/thesis/2009/2009wilsonn.pdf>